

Kaiken kansan karnevaalit

Millainen on Saaristolaismarkkinoiden, Heikin markkinoiden, Keskiaikamarkkinoiden, Kansainvälisten suurmarkkinoiden ja muiden niitä muistuttavien tapahtumien historia? Kuljemme nykyisin näissä tapahtumissa rauhallisesti jonossa ja tarkastelemme kojujen tarjontaa. Kehitys tähän suuntaan alkoi jo 1800-luvun puolivälissä, jolloin sanomalehdissä kauhisteltiin markkinahumua, juopottelua, varkauksia ja rahan tuhlaamista sekä laiskottelua. Markkinoilla sorruttiin turhuuksiin, sillä ennen 1860-lukua mahdollisuudet ostaa esimerkiksi erilaisia rihkamatarvaimia olivat rajalliset. Muutos oli kuitenkin jo ovella.

Turussa järjestettiin 1800-luvulla kuudet viralliset vuosittaiset markkinat. Tammikuun markkinoita seurasivat laskiaismarkkinat ja kevään karjamarkkinat. Kesällä pidettiin Pietarin markkinat syksyllä syysmarkkinat ja karjamarkkinat. Turun porvariston mielestä näin monet markkinat olivat tarpeettomat. Vuoden 1863 valtiopäivien päätöksen mukaisesti laskiaisen ja Pietarin päivän markkinat lakkautettiin, sillä niiden tarve verrattuna muihin oli vähentynyt. Niitä pidettiin lisäksi turmiollisina markkinahumuun tottuneelle yksinkertaiselle kansalle. Väki kokoontui kuitenkin edelleen huvittelemaan niille, vaikka ne muistuttivat jatkossa kaupankäynniltään lähinnä tavallista toripäivää. Sanomalehdissä ivailtiin, että kun pari mummoa toi luutansa torille, ilmestyi paikalle kyllä runsain määrin huvittelunhaluista väkeä lähipitäjistä ja kauempaa.

Turussa markkinoita on vietetty todennäköisesti jo kaupungin syntymästä lähtien. Instituutio vakiintui niin, että vuotuiset päivät ilmoitettiin jo edellisenä vuonna, jotta maaseudun kansa osasi tulla paikalle myymään tuotteitaan ja ostamaan tarvitsemansa suolan, kankaat ja muun tavarat. Maaseudulla markkinoiden ulkopuolella käyty maakauppa oli kiellettyä, sillä kaupankäynti tuli keskittää kaupunkeihin ja porvarisoikeudet saaneiden kauppiain käsiin valtakunnan eduksi.

Turussa 1800-luvulla pidetyillä markkinoilla tärkeimpiä maalaisten myyntituotteita olivat kaikenlaiset puusta veistetyt astiat ja tarvekalut sekä ruokatavarat ja halot. Kaikkein tärkeimpänä pidettiin kuitenkin jokirannassa käytyä silakkakauppaa. Maalaiset veivät markkinoilta kotiin tarvitsemaansa suolaa, rautaa ja tarvekaluja. Hämeentullin takana järjestetyillä karjamarkkinoilla myytiin ja vaihdettiin puolestaan pääasiassa hevosia ja nautakarjaa niin että tanner tömisi ja maa pölsi.

Markkinoiden kaupankäynnin merkitys väheni 1800-luvun puolivälin jälkeen, sillä 1860-luvulla toteutunut elinkeinovapaus lisäsi kauppojen määrää Turussa ja mahdollisti maakauppojen ja käsityöyritysten perustamisen maaseudulle. Turussa oli lisäksi liike, jossa oli esillä eri liikkeenharjoittajien tuotteita, joita saattoi tilata mallikappaleen perusteella. Tarpeelliset tavarat saattoi siten ostaa joka päivä ilman markkinamatkaa. Lisäksi kulkuyhteydet paranivat, kun tieverkostoa kehitettiin ja rautatieyhteyksiä avattiin.

Markkinat oli määrätty kaksipäiväisiksi, sillä niiden pitkittymisen lieveilmiöt aiheuttivat järjestyshäiriöitä ja pahennusta kaupungissa. Kansa ei tästä välittänyt, vaan kokoontui markkinoiden aattona kaupunkiin. Jo silloin markkinahumu oli korkeimmillaan. Turkuun tuli tuhansia markkinavieraita, joista suurella osalla ei ollut mitään tekemistä varsinaisen kaupankäynnin kanssa. Koska maassa ei ollut varsinaisia karnevaaleja, piti kansa markkinoita sellaisina. Maaseudulla työt jäivät tekemättä, kun nuori työväki huvitteli kaupungissa useita päiviä ja oli vielä kotiin palattuaan työkyvyttömänä krapulassa. Markkinamatkat saattoivat venyä viikonkin mittaisiksi.

Kaupungin alkoholiliikkeet suljettiin 1880-luvun alusta lähtien markkinoiden ajaksi, mutta tillikoista ja krouveista sai juotavaa. Myös oluttehtailijat myivät tuotteitaan. Poliisi korjasi kaduilta joka markkinoilla kymmeniä juopuneita, jotka eivät kyenneet huolehtimaan itsestään. Juopumus johti seksuaaliseen siveettömyyteen, kun kaupungissa oli tarjolla maksullisia naisia. Kaduilla ajettiin hevosilla hurjasti, jolloin jalankulkijat saattoivat vammautua tai jopa saada surmansa. Yksillä markkinoilla poliisi saattoi sakottaa yli kymmentä hurjastelijaa. Hevoskaupassa harjoitettiin vilppiä ja eläimiä varastettiin krouvien ja markkinavieraiden majapaikkojen pihoilta. Myös taskuvarkaat olivat taattuja markkinoiden menestyjiä. Karjamarkkinoille tuotiin rääkättyjä hevosraakkeja, joita viranomaiset joutuivat takavarikoimaan niiden surkean tilan vuoksi.

Työväestön ajanhukan lisäksi kauhisteltiin sitä, miten lapset ja nuoret kuluttivat vähäiset rahansa markkinakarusellessä sekä muihin vempaimiin ja markkinakrääsään, joilla heitä houkuteltiin. Yksinkertaisena pidetty nuori työväki puolestaan tuhlassa rahansa kaikkeen turhaan koreaan tavarahan, jota ilman sen olisi ollut parempi olla.

Markkinoilla myydään edelleen ruokatavaroita, mutta saaristolaisen silakan sijaan voi ostaa vaikkapa savolaista kalakukkoa, turkkilaista leipää tai itävaltalaisia strudeleita. Markkinakrääsääkin on tarjolla. Rahat menevät heräteostoksiin, joita ei todellisuudessa tarvittaisi. Ja hankintoihinsa tyytyväisenä voi poiketa kapakassa oluella tarkastelemassa sitä, mitä tuli oikein ostettua. Tahti on siis sama kuin sata vuotta sitten, mutta villi meno on sentään saatu suitsittua!

Veli Pekka Toropainen

vepeto@utu.fi